

Herstel van vertrouwen en nieuwe verbondenheid

Analyse verkiezingsprogramma's 2023 op openbaarheid en informatiehuishouding

Inhoudsopgave

- 1 **BBB: Visie op een Iedere Dag BBBeter Nederland**
- 2 **CDA: Recht doen. Een hoopvolle agenda voor heel Nederland**
- 3 **ChristenUnie: Nieuwe Verbondenheid**
- 4 **D66: Nieuwe Energie voor Nederland**
- 5 **GL/PvdA: Samen voor een hoopvolle toekomst**
- 6 **NSC: Tijd voor herstel. Vertrouwen. Zekerheid. Perspectief**
- 7 **Partij voor de Dieren: Een wereld te herwinnen!**
- 8 **PVV: Nederlanders weer op 1**
- 9 **SP: Nu de mensen**
- 10 **VVD: Ruimte geven. Grenzen stellen. Keuzes voor een optimistische toekomst**
- 11 **Volt: Toekomst, nu. Een Europees verhaal van optimisme**

Toelichting

Deze analyse is niet volledig. We hebben ons beperkt tot de verkiezingsprogramma's van 11 partijen.

Herstel van vertrouwen en nieuwe verbondenheid

Als er een rode draad is in de verkiezingsprogramma's 2023-2027, dan is dat de zorg over het heersend wantrouwen in onze maatschappij, de verharding en de polarisatie. Naast uiteraard de vele uitdagingen rond klimaat/stikstof, op de woningmarkt en in de sociale zekerheid. In alle programma's is er veel aandacht voor de vertrouwenscrisis in ons land, veelal al in de inleiding. Specifiek ook is er zorg voor het gebrek aan vertrouwen van de burger in de overheid (de democratie/de politiek), en wederkerig: het gebrek aan vertrouwen van de overheid in de burger.

We moeten weer terug naar dat vertrouwen, naar samen, naar solidariteit, zie o.a.:

- Een overheid versterken die niet tegenover maar naast burgers staat (ChristenUnie);
- Vertrouwen vraagt om wederkerigheid: een overheid die inwoners vertrouwt, legt een basis voor vertrouwen in de overheid (D66).
- Als de overheid haar burgers vertrouwt (..), is er oneindig veel mogelijk; (GL/PvdA)
- Wij vinden dat de overheid veel meer vertrouwen kan geven aan burgers; (NSC)
- We werken aan het herstellen van het vertrouwen; (PvdD)
- Er ligt een belangrijke opdracht om het vertrouwen van Nederlanders in de politiek te herstellen (VVD).

Herstel van vertrouwen vraagt om verandering bij de overheid, of versterking van de rechtsstaat: vrijwel alle partijen hebben een stevige paragraaf over de benodigde veranderingen in onze democratie en het belang van de menselijke maat terug in ons bestuur (*Een overheid dichtbij (BBB)*, *Een sterke democratische rechtsorde (Volt)*, *Dienstbaar bestuur (CDA)*, *Een democratie van en voor iedereen (GL/PvdA)*, *Een andere politieke cultuur (NSC)*, *Een overheid met een menselijk gezicht (VVD)* etc. Het herstel van vertrouwen wordt door de meeste partijen echter niet direct gelinkt aan een open overheid, of transparant bestuur. Van de drie grote koplopers zegt GL/PvdA er het minst over, wel een korte passage over ruimte voor ambtenaren en over integriteit in het bestuur, maar niets over openbaarheid. VVD daarentegen noemt expliciet het belang van een open en transparante overheid, en ook de informatievoorziening aan de Kamer. Het zal niet verrassend zijn dat NSC de hardste noten hierover kraakt; het is ook de enige partij van de drie grote partijen die de Woo expliciet noemt (het toezicht moet verstevigd worden). Van de kleinere partijen hebben de Partij voor de Dieren en Volt de stevigste paragraaf over openbaarheid. Partij voor de Dieren noemt daarbij de Woo expliciet; BBB en SP doen dat ook. Opvallend is het gebrek aan aandacht voor zowel het thema transparantie als de Woo zelf bij de hoeders van deze wet, D66 en GL.

Informatiehuishouding komt in geen van de verkiezingsprogramma's voor. Alleen NSC zegt iets over de archieven en de archiefwet; ook hier moet meer toezicht op komen. Wat wel vaak gekoppeld wordt aan het vertrouwen, is integriteit. Bijna alle partijen geven aan meer integriteit in het bestuur te willen, al dan niet gekoppeld aan concrete maatregelen als een lobbyverbod of een lobbyregister. Ook over de macht van de Autoriteit Persoonsgegevens zijn partijen het eens: deze moet uitgebreid worden, en er moet meer geld naar toe. Alleen de PVV en de VVD zeggen hier niets over, en het CDA trekt een omgekeerde beweging: doorgeslagen privacyregels maken deling van informatie nu onmogelijk, en dat moet anders.

Tot slot een opvallende gemene deler: alle partijen, met uitzondering van de PVV en de VVD, willen dat er een mogelijkheid komt om wet- en regelgeving te toetsen aan de Grondwet, al dan niet via een constitutioneel hof.

1 **BBB: Visie op een Iedere Dag BBBeter Nederland**

Vertrouwen en herstel van vertrouwen is een belangrijk thema in het verkiezingsprogramma van BBB, dat verder vooral gaat over gemeenschapszin. De overheid moet anders. Hoofdstuk 10 gaat specifiek over *binnenlands bestuur*. De paragraaf opent met de mededeling dat “de effectiviteit van het landbestuur sterk afhankelijk is van het vertrouwen dat burgers in dat bestuur hebben”. De partij heeft een sterke voorkeur voor een efficiënte overheid die zich richt op haar kerntaken. De democratie moet versterkt worden door verbreding en verdieping van de inspraak van de burgers op lokaal niveau. Democratie is niet alleen stemmen, maar ook bijdragen door bijvoorbeeld het delen van ervaring en het geven van advies.

Democratie vraagt om transparantie in besluitvorming en dus een open overheid.

Specifiek over de WOO: “De overheid moet haar eigen wetten ook respecteren, dus ook **transparantie geven in het kader van de Wet Open Overheid (WOO)**. Als de rechter oordeelt dat aan een WOO-verzoek moet worden voldaan, dan voert de overheid dit uit.”

En verder:

- “De overheid moet voor iedereen bereikbaar en begrijpelijk zijn. Als je een brief of mail van de overheid ontvangt, moet je hierover in direct contact kunnen treden met een ambtenaar die antwoord kan geven op je vragen.”
- De overheid is er voor de burger en niet andersom. Daarom wil BBB dat mensen meer inspraak en invloed krijgen op beleid dat grote gevolgen heeft voor hun wijk, dorp of buurtschap.
- De mening van burgers telt ook als het geen verkiezingstijd is. Daarom moet de overheid nieuwe manieren, om mensen bij het maken van beleid te betrekken, uitproberen.
- Nederlanders moeten beter kunnen begrijpen hoe de politiek hun belangen behartigt. **We maken het beleids- en parlementair proces meer inzichtelijk voor burgers**, zodat burgers ook zelf hun belangen beter kunnen (laten) behartigen.
- We spelen open kaart en staan voor een **open en transparante bestuurscultuur**

Zoektermen:

open overheid (2), archief/archiefwet/archieven (0), informatiehuishouding (0), transparant/transparantie (6), bestuurscultuur (1)

2 CDA: Recht doen. Een hoopvolle agenda voor heel Nederland

Eerder gaf Bontenbal al aan dat rechtvaardig bestuur een thema is voor het CDA. In het verkiezingsprogramma vormt **Rechtvaardig bestuur** het slothoofdstuk. Openbaarheid van bestuur en/of een nieuwe bestuurscultuur zijn daar echter geen onderdeel van. De term transparant gebruikt het CDA alleen in relatie tot het zorgstelsel en het belastingstelsel (die moeten weer transparant worden). Het rechtvaardige bestuur moet tot stand komen door 3 bewegingen: “Ten eerste herstelt de overheid haar fouten richting de toeslagenouders en de Groningers. We voorkomen dat dezelfde fouten opnieuw worden gemaakt. Ten tweede is een versterkt lokaal georganiseerd bestuur nodig. Nederland wordt niet van bovenaf bestuurd vanuit Den Haag. In de samenleving groeit en bloeit veel meer dan ‘Den Haag’ denkt en ziet. De gemeente, die dichtbij mensen staat, is voor ons de eerste overheid. En overheidsinstanties moeten zo veel mogelijk verspreid zijn over het land. Ten derde herstellen we de uitvoeringskracht van het openbaar bestuur. We schrappen regels en protocollen die ambtenaren en mensen met goed bedoelingen in de weg zitten en we maken meer maatwerk en verschil in beleid mogelijk.”

En verder:

- De overheid moet in het contact met burgers een gezicht hebben en **aanspreekbaar** zijn. Op elke brief van de overheid staat een naam en telefoonnummer dat gebeld kan worden bij vragen. Naast digitaal, telefonisch en schriftelijk contact moet ook een fysiek loket voor contact mogelijk blijven.
- De overheid zal beter functioneren als burgers worden gezien als deel van de oplossing in plaats van als een probleem. **Nodig is een openbaar bestuur dat handelt vanuit vertrouwen.** Ambtenaren, leraren en zorgmedewerkers worden murw gebeukt met onzinnige beleidsregels en administraties. We schrappen beleidsregels die amper effect hebben. We snijden in het aantal administraties, protocollen en voorschriften. Ook is het nodig om extra te investeren in onze uitvoeringsorganisaties om de overheid slagvaardiger te maken.
- Onze waarden en normen, fatsoen en respect gelden ook online. Daarom willen we anonieme sociale media-accounts kunnen verbieden. **We doen voorstellen om de Grondwet uit te breiden met digitale grondrechten, zoals het recht op transparantie en het recht op eigenaarschap van data.** Ook internationale verdragen van de VN, de EU en de Raad van Europa moeten worden aangepast aan mensenrechtenbescherming in het digitale tijdperk.

Zoektermen:

open overheid (0), openbaarheid (0), transparant (5), archief/archiefwet/archieven (0), informatiehuishouding (0), bestuurscultuur (0)

3 ChristenUnie: Nieuwe Verbondenheid

In het verkiezingsprogramma van de ChristenUnie veel aandacht voor de overheid, die weer dienstbaar moet zijn, de rechtsstaat en de democratische verhoudingen. Dat is een van de tien prioriteiten: we maken de overheid weer dienstbaar. Ook is er een paragraaf over de positie van de journalistiek en media. Maar begrippen als open overheid of het belang van transparantie komen daar niet in voor. Alleen in Europees verband wijdt de ChristenUnie een paar zinnen aan het belang van openbaarheid: “Een transparante Unie is een voorwaarde voor draagvlak en duurzame acceptatie van Europese besluiten. Dit vraagt een beter lobbyregister en meer transparantie over de onderhandelingen tussen Europees Parlement en de Raad (...). Verder moeten Europese Wob-verzoeken sneller worden behandeld en moet het bereik worden uitgebreid naar onder meer SMS- en Whatsappverkeer.”

In het hoofdstuk **Revolutie van dienstbaarheid** staat de visie op de inrichting van ons bestuur en de rol van de overheid, met daarin o.a. de volgende concrete voorstellen:

- **Bij publieke taken hoort publieke verantwoording.** De behartiging van publieke zaken in een democratische samenleving vraagt publieke verantwoording en politieke controle. Het kan niet zo zijn dat private partijen publieke taken uitvoeren en daarop niet politiek aanspreekbaar zijn. Waar deze mogelijkheid tot publieke verantwoording via een verantwoordelijke minister ontbreekt, wordt deze hersteld.
- **Versterk het openbaar bestuur en de uitvoeringsorganisaties.** Er zijn achterstanden, ICT-problemen en personeelstekorten bij een aantal grote publieke diensten, zoals de Belastingdienst en de IND (...). De minister van Binnenlandse Zaken voert regie en heeft de bevoegdheid verbeteringen aan te brengen in het functioneren van de Rijksdienst en het openbaar bestuur.
- **Houd het ‘Huis van Thorbecke’ helder.** De basis voor de bestuurlijke inrichting van Nederland moet helder georganiseerd blijven: Rijk, provincies en gemeenten. De democratische controle op gemeenschappelijke regelingen, zoals samenwerkingsverbanden, veiligheidsregio's, metropoolregio's en Regionale Energie Strategie regio's (RES-regio's), wordt verder verbeterd. Samenwerking tussen gemeenten is goed, maar meer transparantie en daadwerkelijke democratische controle zijn noodzakelijke voorwaarden hiervoor.

En verder:

- **Waakhond Digitale Veiligheid.** Er is beter toezicht nodig op wat bedrijven en overheden met onze gegevens doen en welke algoritmes en technieken ze inzetten. De Autoriteit Persoonsgegevens wordt daarom uitgebreid tot een sterke toezichthouder voor Digitale Veiligheid.
- **Laat de AVG geen onnodig obstakel zijn.** Privacy is een fundamenteel recht, maar er is ook altijd sprake van een weging van alle belangen. De mogelijkheden om gegevens uit te wisselen tussen (overheids)instanties kan binnen dat recht worden verbeterd. Onnodige belemmeringen kunnen wijken.
- **Datajubeljaar.** Er komt een beter wettelijk geborgd recht op een schone lei, zodat consumenten op een verzoek kunnen indienen om al hun data te laten vernietigen.

Zoektermen:

open overheid (0), openbaarheid (0), transparant (13), archief/ archieven (0), informatiehuishouding (0), bestuurscultuur (0)

4 D66: Nieuwe Energie voor Nederland

Ook in het omvangrijke verkiezingsprogramma van D66 veel aandacht voor gemeenschapszin en onderlinge verbondenheid. Maar ook de democratie krijgt een apart hoofdstuk: De democratie: bestuur, rechtsstaat en veiligheid. “Een sterke democratie heeft vernieuwing nodig (...) De vernieuwing zit niet alleen in de instituties, maar ook in de manier waarop we ons binnen het systeem gedragen. Dat moet anders. Dat geldt voor zowel de overheid als de samenleving. Geen enkele democratie is bestand tegen haat zaaien, polariseren en het opzettelijk verspreiden van desinformatie. **Eerlijkheid, transparantie en toegankelijkheid moeten weer het uitgangspunt worden.** Er moet weer ruimte komen voor inspraak, initiatieven en experimenten. Voor het voeren van het goede gesprek.

Herstel van vertrouwen is een belangrijk motief. “D66 wil vertrouwen weer het uitgangspunt maken van beleid. Vertrouwen vraagt om wederkerigheid: een overheid die inwoners vertrouwt, legt een basis voor vertrouwen in de overheid. En: “D66 wil dat de overheid niet langer in hoger beroep gaat tegen haar eigen inwoners.”

Ook D66 heeft een aparte mediaparagraaf, en een paragraaf over betrouwbare informatie, maar in beide paragrafen wordt niets gezegd over het belang van een open overheid of transparante werkwijze. Dit komt wel terug in de paragraaf over de rechtspraak: “D66 staat voor een transparante rechtspraak. Rechterlijke uitspraken komen zoveel en zo snel mogelijk digitaal beschikbaar. Dat vergroot de rechtszekerheid. Daarnaast willen we meer openheid over rechterlijke adviezen bij gratieverzoeken en de uitspraken van (semi)private geschil-beslechtende instellingen.” In de paragraaf over digitalisering pleit D66 onder andere voor een groter mandaat voor de bewindspersoon voor digitalisering; dit moet een minister worden, die “zorgt voor een bundeling van kennis en expertise binnen de overheid, bijvoorbeeld door een pool van IT-talent in te stellen die werkt aan grote maatschappelijke opgaven”. Dit laatste lijkt geïnspireerd op de Informatieacademie van Arre Zuurmond. Het woord archief worden alleen genoemd in de paragraaf over het koninklijk huis (de Stichting Archief van het Huis Oranje Nassau wordt een onafhankelijke stichting).

En verder:

- Iedereen heeft recht op begrijpelijke taal van de overheid. We leggen vast in de wet dat communicatie vanuit de overheid begrijpelijk moet zijn en dat besluiten duidelijk uitgelegd worden.
- Om iedereen de mogelijkheid te geven mee te praten, komen de belangrijkste Kamerstukken beschikbaar in eenvoudig Nederlands.
- Er komen digitale en fysieke overheidsloketten waar inwoners terecht kunnen met vragen aan de overheid: van inhoudelijke vragen tot hulp bij het invullen van formulieren of het aanvragen van ondersteuning.
- De overheid is eerlijk over wat ze wel en niet kan doen. Dit vraagt om een nieuwe houding en nieuw gedrag. Om **een overheid die inclusief, open, transparant en integer is.** Waar mensen weer centraal staan en waar een foutje in een formulier niet onmiddellijk wordt bestraft. En waar onze volksvertegenwoordigers tijd krijgen om met aandacht hun wetgevende en controlerende taak goed in te vullen.

Zoektermen: open overheid (0), openbaarheid (0), transparant (13), archief /archieven (1), informatiehuishouding (0), bestuurscultuur (0)

GL/PvdA: Samen voor een hoopvolle toekomst

In het voorwoord pleit Frans Timmermans voor een “moderne en goed functionerende overheid”, en de stelling dat er geen uitdaging zo groot is, of we kunnen die aan. “Het begint met vertrouwen. Het vertrouwen in onszelf, het vertrouwen in elkaar, het vertrouwen in een overheid die burgers vertrouwen schenkt en daarmee de basis legt om van burgers ook weer vertrouwen te krijgen.” De algemene paragraaf start er ook mee: meer zeggenschap en vertrouwen. Dit wordt uitgewerkt in hoofdstuk 3: Herstel van vertrouwen en democratie. In geen van de paragrafen wordt echter zeggenschap of vertrouwen in verband gebracht met een overheid die navolgbaar is, of aandacht besteed aan openbaarheid van bestuur.

Een greep uit de voorstellen:

- **Een kritische overheid.** We geven ambtenaren meer ruimte om deel te nemen aan het publieke debat en hun kennis te delen met de buitenwereld. We versterken de aandacht voor ethiek en open gespreksvoering binnen de overheid en waarderen ambtenaren die zich intern kritisch uitlaten over beleid. We versterken het Huis voor Klokkenluiders, zodat misstanden aangekaart worden en mensen die aan de bel trekken altijd beschermd worden.”
- **Meer integriteit in het bestuur.** We volgen de adviezen van het Europese anticorruptie-orgaan GRECO op, zodat **Nederland een voorloper in integriteit** wordt. We stellen scherpe regels op over het schenken aan politieke partijen (...) Bij politieke advertenties of advertenties die het publieke debat beïnvloeden is voortaan zichtbaar wie de betaler is. Het college Rechtspositie Politieke Ambtsdragers breiden we uit tot een onafhankelijke autoriteit die actief gaat handhaven op de naleving van de integriteitsregels en gedragscodes. Er komt een **lobbyregister** voor de Rijksoverheid (...)
- **Gedegen bescherming van onafhankelijke journalistiek.** Onafhankelijke media spelen een cruciale rol in de democratie. We volgen de Europese mediawet en **leggen de onafhankelijkheid van journalistieke redacties wettelijk vast.** Dit betekent bijvoorbeeld dat redacties en niet de eigenaar het laatste woord hebben over belangrijke zaken als de aanstelling van een nieuwe hoofdredacteur of de identiteit van het medium. We begrenzen de hoeveelheid mediaplatforms die één bedrijf of persoon in handen mag hebben. Verder geven we meer financiële steun aan lokale en regionale media en stimuleren we nieuwe lokale media die coöperatief worden bestuurd. Ons doel is een reclamevrije publieke omroep, waar cultuur, educatie, nieuws en betrouwbare informatie vooropstaan. Alle landelijke publieke media-instellingen houden zich aan de journalistieke code van de NPO. **Persvrijheid is een groot goed, maar is geen vrijbrief voor het verspreiden van desinformatie en het aanzetten tot haat en geweld.** We maken alle producties van de publieke omroep op internet gratis toegankelijk en er komt een volwaardig nationaal media-archief.
- **Toezichthouders met tanden.** We zorgen ervoor dat onze privacy goed wordt beschermd en de digitalisering in goede banen wordt geleid door het budget van de Autoriteit Persoonsgegevens, de privacy-toezichthouder én algoritmewaakhond, te verhogen. Ook de Rijksoverheid zet zich in om naleving van de Algemene Verordening Gegevensbescherming te verbeteren, met name in de publieke sector.

Zoektermen: open overheid (0), openbaarheid (0), transparant (1), archief/ /archieven (1), informatiehuishouding (0), bestuurscultuur (0)

6 NSC: Tijd voor herstel. Vertrouwen. Zekerheid. Perspectief

De eerste prioriteit van NSC is het bestuur van Nederland te veranderen, te herstellen. “Ons programma begint niet met oplossingen voor problemen, maar met oplossingen voor het bestuur. Dat klinkt raar met zoveel urgente problemen, maar dat is het niet. We kunnen de problemen namelijk niet oplossen, omdat de huidige technocratische manier van besturen ons juist in de problemen heeft gebracht. (...) Samen zijn we het eens over prioriteit nummer één van onze partij: een grondige renovatie van het Nederlandse openbaar bestuur, om te voorkomen dat wanbeleid nieuwe slachtoffers maakt. Er loopt een rode lijn door de verschillende ontsporingen van de afgelopen jaren. **Steeds weer was er gebrekkige toevoer van informatie aan de controlerende instanties, inclusief de Tweede Kamer.**

De meest interessante paragraaf voor ons is die met de titel “Macht en Tegenmacht”, met daarin onder andere de volgende maatregelen:

- De informatie die de regering verstrekt aan de Kamer moet juist, tijdig en volledig zijn. **De inlichtingenplicht van artikel 68 Gw moet in een wet verankerd worden.** De uitzonderingsgrond (belang van de staat) wordt beperkt.
- Ook de **archivering moet op orde worden gebracht.** Het onrechtmatig vernietigen van duizenden dossiers, zoals gebeurde bij de Belastingdienst, of het kwijtraken van essentiële stukken, moet gevolgen hebben voor degenen die deze stukken kwijtmaken (...) Er komen daarom sancties in de nieuwe Archiefwet voor het niet op orde hebben van de archieven. Ook de sancties in en het toezicht op de Wet open overheid (Woo) worden aangescherpt.
- De minister-president/minAZ wordt eindverantwoordelijk voor het borgen van de grondrechten en de democratische rechtsstaat, waaronder de uitvoering van de Wet open overheid en de zorg voor naleving van wetten door de overheid zelf.

En verder:

- Ambtenaren, werknemers of anderen die misstanden melden, dienen als klokkenluider te worden beschermd iom aanbevelingen van de Raad van Europa.
- Wij willen de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State op een grotere afstand zetten van de afdeling Advisering, met het oog op de onafhankelijkheid. We pleiten voor het afschaffen van dubbelmandaten.
- De overheid borgt haar juridische expertise in een eigen juridische dienst. Op de korte termijn zal een ander kantoor optreden als landsadvocaat.
- Wij willen de ambtelijke dienst hervormen. De selectie van topambtenaren moet voortaan weer plaatsvinden op basis van affiniteit met en (ervarings)deskundigheid op het betreffende beleidsterrein. We schaffen daarom de Algemene Bestuursdienst af. Bij de werving en selectie van topambtenaren wordt gekeken naar zowel de inhoudelijke deskundigheid als de competenties die bij goed ambtenaarschap passen.
- We bepleiten toepassing van het ‘once only’-principe naar Ests model: persoonsgegevens worden slechts eenmaal opgeslagen in een database van de overheid, en nergens anders. Wanneer een entiteit deze gegevens wil opvragen, wordt de zoekvraag geregistreerd en gemeld bij de burger. Burgers kunnen dan zien wie hun data gebruikt en kunnen er eventueel een klacht over indienen.

Zoektermen: open overheid (1), openbaarheid (0), transparant (7), archief/archieven (4), informatiehuishouding (0), bestuurscultuur (1)

7 Partij voor de Dieren: Een wereld te herwinnen!

Van alle partijen is het de Partij voor de Dieren die in zijn verkiezingsprogramma de meest stevige noten kraakt over het belang van openbaarheid van bestuur. De partij heeft een stevige paragraaf Bescherm de journalistiek en Integere overheid, met specifiek aandacht voor de Wet open overheid. **Er wordt verder geïnvesteerd in een cultuuromslag bij de overheid: van wantrouwen van de burger, naar vertrouwen als basis.** Medemenselijkheid komt centraal te staan bij alle handelen van overheidsinstanties. De ambtelijke organisatie wordt hervormd. (...) **Een goed functionerende overheid is open, transparant en biedt gelijke kansen voor iedereen.** De Partij voor de Dieren is er voor al die burgers die tegen de klippen op vechten tegen het systeem. We zorgen ervoor dat de overheid de belangen van de burger weer op de eerste plaats zet. (...) **In principe is alle overheidsinformatie openbaar, toegankelijk en digitaal beschikbaar.** De overheid is uiterst terughoudend bij het opleggen van vertrouwelijkheid of geheimhouding. Onderzoeksjournalisten en kritische burgers worden niet langer tegengewerkt maar geholpen om de overheid te controleren. **De Wet open overheid (Woo) wordt strikt nageleefd.** Dat betekent dat informatie sneller beschikbaar komt en wordt weggelakt. **Onafhankelijke, pluriforme journalistiek en media, zowel landelijk als lokaal, zijn essentieel voor het goed functioneren van een democratische samenleving.** Hier in Nederland, maar ook in het buitenland. Helaas staat de journalistiek onder druk, worden nog veel journalisten bedreigd en is betrouwbare informatie steeds moeilijker te onderscheiden van desinformatie. De Partij voor de Dieren vindt daarom dat de media en journalisten adequaat gesteund en beschermd dienen te worden. Het toeslagenschandaal heeft laten zien hoe belangrijk onderzoeksjournalistiek is om de macht te kunnen controleren.

En verder:

- De communicatie door de overheid wordt vereenvoudigd, eenduidig en sneller.
- Een strategie voor de integriteit van bewindspersonen en ambtenaren in hoge functies en we gaan belangenverstrengeling en draaideurconstructies tegen.
- Op alle niveaus van bestuur en volksvertegenwoordiging komt een openbaar lobbyregister. Bestuursstukken zoals wetsvoorstellen en beleidsmaatregelen vermelden welke invloed lobbyisten op de voorstellen hebben gehad. Een onafhankelijke autoriteit houdt toezicht op de integriteit van lobbyisten en politici.
- Klokkenluiders zijn een belangrijke bron voor het opsporen van misstanden in bedrijven en (overheids)organisaties en worden daarom goed beschermd.
- Bedrijven worden streng gehouden aan 'Privacy by Design' en 'Privacy by Default'.
- Gegevens verzamelen mag alleen als daar nadrukkelijk toestemming voor is gegeven. Weigeren is altijd een optie.
- Open-sourceprojecten bieden veel kansen om kennis en informatie te delen. Door bijvoorbeeld technologische oplossingen te delen, kunnen andere landen, ondernemers en individuen bestaande kennis gebruiken om verder te ontwikkelen. We stimuleren open standaarden, open-sourcesoftware en open hardware.
- Burgers kunnen altijd bij een fysieke balie in hun eigen gemeente terecht. Communicatie per post blijft altijd mogelijk.
- We stimuleren digitalisering van archieven van culturele en historische organisaties.

Zoektermen: open overheid (1), openbaarheid (0), transparant (11), archief/archieven (1), informatiehuishouding (0), bestuurscultuur (0)

8 PVV: Nederlanders weer op 1

Ook de PVV heeft een paragraaf over democratie, cultuur en publieke omroep, maar daarin geen aandacht voor open overheid, transparantie en archieven. Maatregelen om de democratie anders vorm te geven zijn onder andere invoering van de gekozen burgemeester en het referendum en afschaffing van de Eerste Kamer, loonsverlaging voor bewindslieden en Kamerleden, en einde van de wachtgeldregeling. Journalistieke aandacht beperkt zich tot het beëindigen van de financiering van de publieke omroep.

Zoektermen:

open overheid (0), openbaarheid (0), transparant (0), archief/archieven (0), informatiehuishouding (0), bestuurscultuur (0)

SP: Nu de mensen

Voor de SP is het gebrek aan vertrouwen in de overheid al in de inleiding een groot thema: “Na vier kabinetten Rutte is voor veel mensen het vertrouwen in de politiek, in de overheid en in de bestuurders verloren gegaan (...) Is de politiek nog te vertrouwen? Nederland is veel te lang gerund als een bedrijf en mensen zijn te veel gezien als klanten. Als klant kun je naar een ander bedrijf, maar wij leven in dit land – ons land – en **wij willen een eerlijke en transparante overheid**. Maar de overheid en veel inspectiediensten zijn uitgehold en kunnen hun taken niet meer goed doen, tot frustratie van veel mensen die met hart en ziel voor de publieke zaak werken. (...) Het is goed te begrijpen dat mensen het vertrouwen in de politiek verliezen.”

Voor het herstel van vertrouwen is transparantie een belangrijke voorwaarde: “Daar hoort bij dat **alle politieke partijen transparant** zijn en zich niet afhankelijk maken van sponsors, die op deze wijze invloed op het landsbestuur kopen. **Partijen moeten volledige openheid geven over alle giften** en we voeren een verbod in op sponsoring door bedrijven en op financiering vanuit het buitenland. Ministers en andere bestuurders moeten openheid geven over al hun contacten met lobbyisten. (...) **Alle documenten van de overheid worden openbaar gemaakt, tenzij er een uitzonderlijke reden is om het geheim te houden. De Wet open overheid wordt binnen de vastgestelde normen uitgevoerd, zodat burgers en journalisten de overheid goed kunnen controleren.** (...) De wantrouwende overheid wordt opgedoekt en maakt plaats voor een eerlijke en transparante overheid.

Over de journalistiek: **We staan voor de onafhankelijkheid van media**. Bedreigingen van journalisten accepteren we niet. Dit wordt altijd onderzocht en vervolgd. Door de invoering van een minimumtarief kunnen (freelance) journalisten en fotografen een fatsoenlijke boterham verdienen. Er komt beter toezicht op de algoritmes die sociale mediabedrijven gebruiken. We zetten ons in voor het behoud en de versterking van onafhankelijke regionale en lokale media.

En verder:

- Overheden moeten meer investeren in de eigen kennis en kunde van medewerkers en zich minder afhankelijk maken van allerlei dure consultants en adviseurs. Er komt een wettelijk maximum voor de inhuur van externen bij alle overheden en organisaties die publieke diensten uitvoeren (de ‘Roemer-norm’).
- Discriminatie door de overheid, zoals gebeurde bij de Belastingdienst, pakken we keihard aan. De inzet van algoritmen en kunstmatige intelligentie om fraude op te sporen is niet langer toegestaan als mensenrechten niet gewaarborgd kunnen worden. We herzien de taak van de huidige landsadvocaat.
- Het grootschalig verzamelen van persoonsgegevens is voor techbedrijven een verdienmodel geworden. Wij versterken de autoriteit persoonsgegevens.
- Bevorderen van open source-technologie en open standaarden is noodzakelijk.
- Wij versterken de volksvertegenwoordiging met een onderzoeksinstituut dat adviseert over de maatschappelijke gevolgen van technologische ontwikkelingen en voorstellen doet voor aanvullende burgerrechten in het digitale tijdperk. Nieuwe technologieën worden eerst onderworpen aan een ethische toets.
- Overheden stoppen met het eindeloos procederen tegen eigen burgers.

Zoektermen: open overheid (1), openbaarheid (0), transparant (4), archief/archieven (0), informatiehuishouding (0), bestuurscultuur (1)

10 VVD: Ruimte geven. Grenzen stellen. Keuzes voor een optimistische toekomst

De VVD begint zijn verkiezingsprogramma aanmerkelijk optimistischer dan de meerderheid van de partijen. Dat gezegd hebbende, vindt ook de VVD dat Nederland een sterke overheid nodig heeft om grip te krijgen op een veranderende wereld. “Veel Nederlanders zijn bezorgd over een aantal grotere problemen dat ons land raakt. Om optimistisch te zijn over de toekomst, hebben we vertrouwen in de kracht van onze overheid nodig (...) Wij hebben de dure plicht om de democratische rechtsstaat te blijven versterken en te blijven uitdragen. De VVD zal altijd daadkrachtig blijven staan voor de kernwaarden en de instituties van de democratische rechtsstaat. Ze zijn voor ons niet onderhandelbaar. Ondermijning en aantasting van de democratische rechtstaat, door wie dan ook, gaan we krachtiger benoemen en bestrijden. Een weerbare democratie vraagt om weerbare democraten.

Voor een krachtige overheid en het herstel van vertrouwen, is transparantie voor de VVD noodzakelijk. “We staan voor een overheid die pal staat voor de kernwaarden en de instituties van de democratische rechtsstaat. Die **transparant is en handelt vanuit dienstbaarheid, menselijkheid en de menselijke maat. Er ligt een belangrijke opdracht om het vertrouwen van Nederlanders in de politiek te herstellen.** Wij willen dat Nederlanders zich goed vertegenwoordigd voelen en weten, wat hun situatie ook is en in welke regio ze ook wonen. Daarom versterken we de positie van de Tweede en Eerste Kamer, zodat zij hun taak als wetgever en controleur van de macht goed kunnen uitvoeren. Goede wetgeving is wetgeving die in de praktijk goed uitvoerbaar is, en daar moet op alle niveaus meer oog voor komen.”

Hoe zit dat eruit volgens de VVD? “**Een open en transparante overheid.** De overheid houdt zich aan haar eigen regels. Om effectieve controle van de overheid te garanderen zorgt de overheid voor **goede en open informatievoorziening aan de Tweede Kamer en de samenleving.** We steunen **goed en open publiek debat** en een sterk maatschappelijk middenveld.

Over de journalistiek zegt de VVD het volgende. “**We staan voor de veiligheid van journalisten.** We zorgen ervoor dat freelancers toegang hebben tot beschermingsmiddelen zoals een noodknop of steekwerend vest via het Flexibel Beschermingspakket Freelancers. Sociale media platformen worden verplicht escalatiekanalen te hebben waar journalisten bedreigingen kunnen melden (...)

Omroepen houden zich aan hoge journalistieke standaarden. In overleg met de sector worden concretere normen vastgelegd in de Mediawet, zodat het Commissariaat voor de Media effectief toezicht kan houden.

En verder:

- In de uitvoering moet ruimte zijn om af te wijken als gevolgen onevenredig groot zijn of in strijd met de bedoeling van de wet. We hebben vertrouwen in professionals, ze krijgen meer beslisruimte binnen de grenzen van de wet.
- Mensen behouden het recht om, naast digitaal contact, ook per post en telefoon contact met de overheid te hebben (...) Mensen moeten persoonlijk in contact met de overheid kunnen treden.
- Websites en apps van de overheid moeten daarnaast altijd goed toegankelijk zijn voor blinden en slechtzienden of voor anderen met een beperking.”

Zoektermen:

open overheid (0), openbaarheid (0), transparant (10), archief (0), informatiehuishouding/ informatievoorziening (1), bestuurscultuur (0)

11 Volt: Toekomst, nu. Een Europees verhaal van optimisme

Het is tijd om noodzakelijke keuzes te maken. Zo begint het verkiezingsprogramma van Volt. Die keuzes presenteert Volt altijd in Europees verband. Er is veel aandacht voor de positie van de media, en uiteraard voor digitalisering en technologie. Ook de democratie is een stevig thema. Volt kiest “Radicaal voor de democratie. De democratie heeft fundamentele vernieuwing nodig. Volt kiest voor vertrouwen, meer inspraak en een stem voor iedereen vanaf 16 jaar. We gaan met elkaar door een tijd van grote veranderingen en daarin hebben we - kiezer en politiek - elkaar nodig.” Volt wil het functioneren van overheid en politiek verbeteren, en het vertrouwen – dat nog nooit zo laag was- herstellen. Transparantie is daarvoor noodzakelijk. **“We hebben een transparante overheid nodig die eerlijke en gelijke toegang tot het besluitvormingsproces garandeert. Op dit moment zijn de overheid en politiek in Nederland dat niet.** Welke maatregelen horen daarbij? Een **verplicht lobbyregister voor de overheid en het parlement.** Beleidsvoorstellen moeten een paragraaf bevatten waaruit duidelijk wordt welke keuzes op basis daarvan zijn gemaakt. Het register moet gemakkelijk toegankelijk, openbaar en online doorzoekbaar zijn. Daarnaast komt er een **wettelijk verankerde gedragscode met integriteitsregels voor het openbaar bestuur.** Een onafhankelijke toezichts- en handhavingsautoriteit moet controleren. **Gesprekken en andere communicatie van bewindspersonen op overheidsapparaten (telefoons en computers) moeten automatisch worden opgeslagen.** Chatverkeer moet makkelijk doorzoekbaar zijn, op basis van Europese (strikte) privacystandaarden en andere wettelijke belangen. De Noren zijn voorbeeld. De mediaparagraaf zegt onder andere: “Persvrijheid, pluralisme van media, onafhankelijkheid en de veiligheid van journalisten zijn cruciaal in onze samenleving. Zonder vrije pers kunnen we de uitdagingen van de 21ste eeuw niet aan. Onder andere zet Volt in op persveiligheid en versterking van de lokale en regionale pers, en voor de publieke omroep moet een aparte code gaan gelden om desinformatie, complot denken en discriminatie afdwingbaar tegen te gaan.

En verder:

- We voeren een lobbyverbod met afkoelperiode in voor uit dienst getreden topambtenaren en bewindspersonen. De regels op het gebied van lobby, transparantie en integriteit moeten in heel Nederland gelijk worden getrokken.
- Het is vaak beter om geschillen buiten de rechtbank op te lossen. Daarom willen we dat mediation een prominentere rol krijgt. Dat kan onder meer door de mogelijkheden van mediation beter onder de aandacht te brengen en te kijken of er meer ruimte gemaakt kan worden voor mediation binnen het bestuursrecht.
- Er komt een minister van Digitale Zaken met een ministerie van Digitale Zaken.
- Persoonsgegevens zijn van jezelf en jij mag dus bepalen óf, met wie en waarom je ze deelt (...).De Autoriteit Persoonsgegevens moet structureel meer middelen krijgen om alle toezichtstaken naar behoren uit te voeren.
- Volt wil dat de EU transparanter en duidelijker wordt voor iedereen, en niet alleen voor grote multinationals. Bindende integriteitsregels en een aangescherpt lobbyregister voor alle Europese instellingen en Europarlementariërs. Te vaak beïnvloedten te kleine groep mensen of bedrijven grote beslissingen over ons allemaal. De toegang tot de macht in Brussel moet eerlijker en transparanter.
- **We regelen goede informatievoorziening over de EU (...).** Op deze manier heeft iedere Nederlandse inwoner goede toegang tot informatie over de EU.

Zoektermen: open overheid (0), openbaarheid (0), transparant (9), archief (0), informatiehuishouding/ informatievoorziening (1), bestuurscultuur (0)